

УДК 37.026:004.032.6 (045)

С. М. Денисенко,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, м. Київ)
denisenko.svet@gmail.com

ПРИНЦИП ЕМОЦІЙНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОЕКТУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

У статті розглянуто актуальну проблему – створення сучасних електронних освітніх ресурсів. Основну увагу приділено такому аспекту, як подання навчального матеріалу на екрані монітора, з метою забезпечення емоційності навчання. Здійснено обґрунтування значення та функцій емоцій, їх ролі для ефективної реалізації навчальної діяльності. А також описано правила та шляхи забезпечення реалізації принципу емоційності при проектуванні мультимедійних електронних освітніх ресурсів.

Ключові слова: електронний освітній ресурс, мультимедіа, проектування, емоції.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетів розвитку вищої освіти сьогодення є застосування інформаційно-комунікаційних, зокрема мультимедійних технологій. Розроблення на їх основі й впровадження в навчальний процес сучасних освітніх ресурсів покликане підвищити ефективність навчання, зробити його більш насиченим та інтенсивним. Проте, сам лише факт використання мультимедійних електронних освітніх ресурсів (ЕОР) не забезпечить досягнення поставленої мети. Успіх залежатиме від багатьох чинників: програмної реалізації ресурсу, умов використання, його навчально-інформаційного наповнення. Окрім того, важливе значення має зовнішнє оформлення, дизайн ЕОР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При створенні ЕОР важливо не просто подати навчальний матеріал засобами мультимедіа, а так його підготувати, організувати та представити, щоб забезпечувати максимально ефективні умови для його засвоєння особою, яка навчається, її особистісного розвитку та здійснення ефективного педагогічного впливу на суб'єктів навчання. І чи не найважливішим фактором тут є дотримання принципу емоційності при оформленні інтерфейсу користувача ЕОР. На цьому наголошують провідні вітчизняні та закордонні науковці: В. П. Волинський, Л. Е. Гризун, О. Ю. Комісарова, В. В. Лапінський, К. Г. Кречетніков, О. В. Осін, О. В. Соловов, Джон Келлер (John Keller), Майкл Аллен (Michael Allen), Н. Кларк Куїнн (Clark N. Quinn). Проте, дана проблема лишається все ще недостатньо дослідженою, що і визначило **мету статті** – обґрунтування принципу емоційності при проектуванні мультимедійних ЕОР.

Виклад основного матеріалу. Роль емоцій у навчальній діяльності важко переоцінити. Емоції – це складне утворення, яке супроводжує людину при виконанні будь-якої діяльності, зокрема й навчальної [1]. Це переживання людиною свого ставлення до об'єктів навколишнього світу, що виражається в відповідних формах (радість, гнів, впевненість). Вони здійснюють безпосередній вплив на життєдіяльність людини: підвищують її і надають сил (стенічні емоції) чи послаблюють (астенічні). Розглянемо вплив емоцій на навчальну діяльність.

Насамперед, емоції безпосередньо пов'язані з мотивацією: прагненням до певного результату, здатністю досягати ціль, підтримувати дії. Вони заряджають людину енергією та забезпечують інтенсивність діяльності, рухають уперед. Позитивні емоції (самореалізація, задоволення) впливають на пізнавальні процеси, спонукають до вирішення завдань. Також, емоції лежать в основі допитливості і творчого підходу. [2]. В навчальній діяльності вони супроводжують спонукання, бажання дослідити, краще вивчити якийсь об'єкт, а інтерес не пов'язаний з таким спонуканням, просто неможливий.

Емоції тісно пов'язані зі сприйняттям. Кожен із етапів сприйняття змінюється під впливом емоцій. Завдяки позитивним емоціям, особи, які навчаються, по-іншому сприймають навчальний матеріал: вони відкриті для пізнання, взаємодії, позитивно відносяться до навчання, засвоюють більше корисних суджень.

Існує зв'язок емоцій та уваги. Адже особа, яка навчається, постійно оцінює навчальні ситуації, що супроводжується виникненням відповідних емоційних реакцій. Переживання нудьги, незадоволення, роздратування негативно відображаються на увазі. Позитивна ж реакція на навчальний процес сприяє збереженню уваги, її зосередженню на необхідному.

Емоції відіграють важливу роль і в функціонуванні довгострокової пам'яті [3]. Вони чинять вибіркову дію на процес навчання, сприяючи встановленню тих зв'язків, які певним чином відповідають змісту емоції, що відчувається. Позитивні емоції можуть покращити роботу пам'яті, допомогти запам'ятовуванню та відтворенню інформації. Вони роблять процес навчання значимим і пам'ятним. А перебування в стані тривоги, навпаки, утруднює процес запам'ятовування та зумовлює наявність помилок при пригадуванні.

За умов впливу позитивних емоцій, працездатність у студентів підвищується на 30-40 %, до того ж, емоційність лежить в основі 30 % стимулів, що формують ставлення студентів до лекцій [4].

В. К. Вілюнас зазначає, що емоції загалом здійснюють регулюючий вплив на процеси пізнання, що полягають в зосередженні цих процесів на емоційно забарвленому предметному змісті [5].

Емоції виконують ряд вкрай важливих функцій, в тому числі і для забезпечення реалізації навчальної діяльності. Насамперед, вони виконують функцію оцінювання – виступають системою сигналів, за допомогою якої суб'єкт дізнається про значимість того, що відбувається; функцію спонукання – зумовлюють негайне спонукання до дії, опанування чимось корисним; дезорганізаційну функцію – емоції організують деяку діяльність, відволікаючи на неї сили і увагу, заважаючи нормальному протіканню іншої діяльності, що проводиться в той же момент; функції закріплення-гальмування, слідоутворення, підкріплення – емоції впливають на накопичення та актуалізацію індивідуального досвіду; функцію передбачення – емоції сигналізують про можливий приємний або неприємний результат дії; евристичну функцію – емоції істотно скорочують пошук правильного виходу з ситуації; функцію активації і мобілізації-демобілізації – емоційні стани викликають або мобілізацію енергетичних ресурсів та захисних процесів організму, або його налаштування на внутрішні процеси та накопичення енергії; експресивну функцію – емоції забезпечують реалізацію невербальної комунікації.

Окрім окреслених функцій, усі емоції мають одну загальну характеристику – здатність "надавати задачі сенс". Емоції не можуть залишити особистість байдужою, а викликають складну "роботу свідомості" по її поясненню, схваленню, примиренню з нею або осуду і навіть витісненню. Тобто, емоції можуть виступати не лише як безпосередньо діюча сила, а як привід, у зв'язку з яким приходить в рух вся складна система сил особистості і свідомості [5].

Варто наголосити на ще на одному факторі. В усіх видах діяльності емоції виступають важливим джерелом самопізнання і самоуправління. Здійснюючи в навчальній діяльності самоуправління, людина керує очікуваннями, встановлює розумні цілі, моніторить процес і підтримує зобов'язання.

Як видно, емоційна сфера впливає на ряд факторів, необхідних для успішної реалізації навчальної діяльності. За умов традиційного аудиторного заняття, викладач має цілий арсенал засобів, щоб зробити навчання емоційно насиченим: безпосереднє керування емоційним фоном заняття за допомогою інтонації, міміки, жестів; застосування практичних емоційних прийомів як драматизація, провокація, несподіванка, гумор тощо. Однак освітні інститути в наш час практично не враховують цей чинник [4].

Особливо гостро постає проблема емоційності при навчанні з використанням ЕОР, особливо призначених для самостійного навчання студентів. Адже при заочному, дистанційному навчанні, самонавчанні відсутній безпосередній емоційний вплив викладача на студентів. Не завжди в осіб, які навчаються, наявне самоуправління, до того ж, можливе підвищення рівня тривожності, занепокоєння. Тому в ЕОР важливо зважати як на когнітивний рівень, так і на емоційний.

Саме інтерфейс користувача покликаний зробити ЕОР емоційно насиченим та викликати в осіб, які навчаються, позитивні емоції, а відтак сприяти кращому засвоєнню знань. Включення емоцій в електронне навчання виводить його (навчання) на більш високий рівень, де воно реально починає працювати. Коли ми допомагаємо особі, яка навчається, емоційно, "внутрішньо" розуміти, як одержуваний досвід важливий для неї, ми цим підтримуємо її інтерес в процесі навчання і прагнення досягти мети [6].

Загалом, мультимедійні ресурси самі по собі сприяють виникненню емоцій. Адже їх специфіка характеризується комплексом чуттєво-сприйнятних параметрів, а відповідно спроектований контент сприятиме підвищенню емоційної забарвленості навчання.

Таким чином, принцип емоційності полягає в створенні умов задля забезпечення виникнення позитивних емоцій в осіб, які навчаються. Це досягається шляхом дотримання таких правил.

Захоплення та захоочення. Вступ в ЕОР має захопити увагу студентів, зацікавити до навчання. Найкраще це здійснити з використанням відео чи анімації. Короткі ролики про майбутні перспективи за умов наявності глибоких отриманих знань і умінь донесуть студентам значимість їх навчання, негайно спонукатимуть до опанування новими і корисними для професійної діяльності знаннями. На рис. 1 наведено приклад ЕОР, у якому на самому початку разом із переліком тем, що вивчатимуться, розміщено перехід до відео, що наводить перспективи застосування отриманих знань.

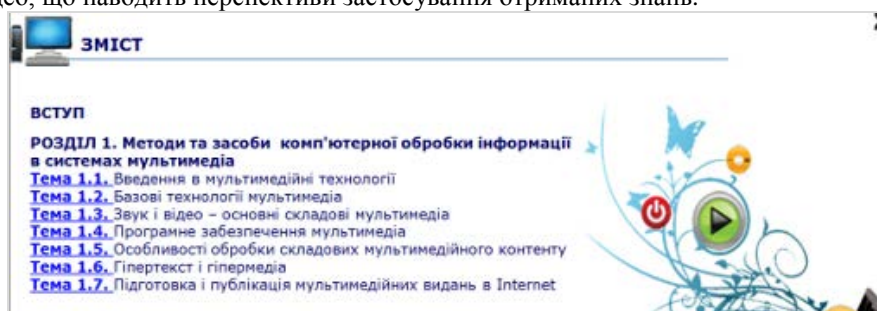

Рис. 1. Приклад застосування відео в ЕОР.

Звернення до емоцій користувачів. ЕОР має бути зверненим до емоцій користувачів: їх спрямованості, уподобань, емоційного досвіду. Так, в ЕОР (рис. 2), в якості ілюстрації, взято книгу про людину, якою захоплюється переважна більшість сучасної студентської молоді.

Рис. 2. Звернення до емоцій користувачів в ЕОР.

Вияви поваги до користувачів. В ЕОР важливо викликати позитивні емоції виявами поваги до осіб, які навчаються. Зокрема, це має проявлятися доброзичливістю в усьому, підтримкою, відповідною тональністю, відповідністю рівню підготовки, користувацьким навичкам. І навіть помилка в завантаженні сторінки може виглядати не похмуро і загрозово, а доброзичливо до користувача (рис. 3).

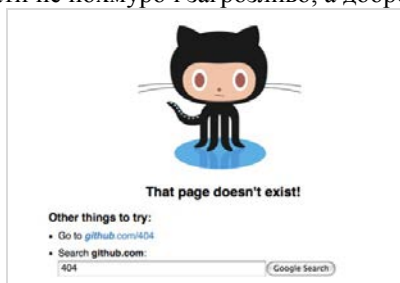

Рис. 3. Приклад доброзичливого ставлення і підтримки користувача при оформленні "сторінки 404".

Чуттєве сприйняття. Принципи чуттєвого сприйняття зумовлюють посилення емоційної реакції, необхідно застосовувати та використовувати різноманітні засоби, такі як колір, компоновання, шрифтове оформлення тощо.

Простота і зрозумілість. На емоційний стан осіб, які навчаються, позитивно впливає простота, легкість та відсутність напруження в використанні технологій.

Використання анімованих персонажів. Анімаційні персонажі привертають увагу, викликають зацікавленість, зумовлюють мимовільний емоційний відгук.

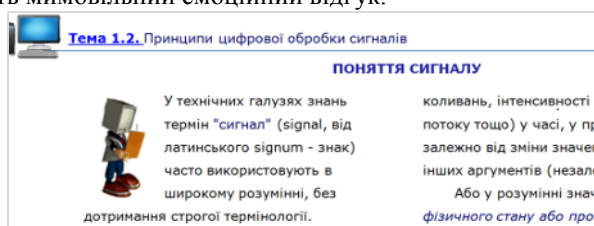

Рис. 4. Приклад використання анімаційного персонажу в ЕОР.

Використання емоційно насичених зображень. Емоційно насичені зображення, на відміну від нейтральних, безпосередньо впливають на емоційні центри мозку – вони викликають допитливість, привертають увагу й заохочують до навчальної діяльності. Тому при виборі фотографій для ЕОР доцільно віддавати перевагу тим, у яких зображені герої несуть відповідні емоції (рис. 4).

Рис. 4. Приклад використання в ЕОР емоційно насиченого зображення.

Застосування засобів акцентування. Навчальні елементи, призначені для запам'ятовування і зосередження уваги, мають бути акцентованими та емоційно виразнішими, для наголошення їх значущості. Для цього можна застосовувати різні графічні і композиційні засоби: підкреслення, колір, розмір і гарнітура шрифту, відбивка тощо (рис. 5).

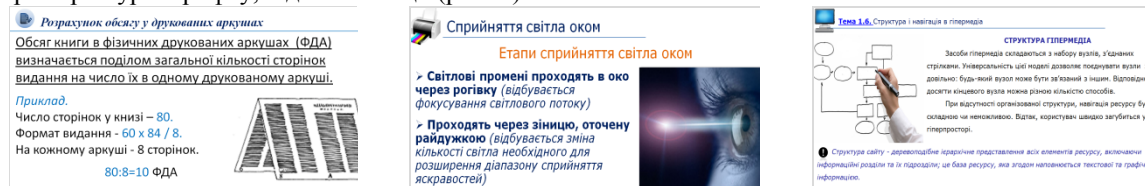

Рис. 5. Приклад використання різних засобів акцентування в ЕОР.

Варто зауважити, що важливо не допускати ситуацій надлишкової емоційності ЕОР, оскільки це може і відволікати увагу, і стати завадою в навчанні. Загалом, дизайн інтерфейсу користувача ЕОР має бути привабливим, щоб створити приємне середовище, викликати позитивні емоції в осіб, які навчаються, та забезпечити оптимальні умови для засвоєння навчального матеріалу, сприяючи вирішенню навчальних цілей.

Висновки. Таким чином, ми з'ясували, що дотримання принципу емоційності при проектуванні ЕОР є важливою умовою їх ефективного застосування студентами. Адже емоційна компонента, закладена в ЕОР, сприятиме підвищенню працездатності студентів, позитивно позначиться на мислительних процесах, навчальній мотивації та самоуправлінні, а також створить сприятливий психологічний клімат для реалізації опосередкованого комп'ютером навчання. Як зазначав Кларк Квін, викладач не може змусити студентів вчитися, але може створити середовище, що буде сприяти навчанню, і щоб збільшити шанси на успіх, повинен захопити студентів емоційно так сильно, як і когнітивно [6].

Перспективи подальших досліджень вбачаються в подальшому дослідженні аспектів подання навчального матеріалу на екрані для забезпечення емоційно сприятливих умов опосередкованого комп'ютером навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Маклаков А. Г. Общая психология : [учебн.] / А. Г. Маклаков. – СПб. : Питер, 2002. – 592 с.
2. McDougall W. Emotion and feeling distinguished [Електронний ресурс] / W. McDougall. – Режим доступу : <http://transyoga.ru/assets/files/books/psychology/emotion.pdf>.
3. Рейковский Я. Эмоции и познавательные процессы – избирательное влияние эмоций [Електронний ресурс] / Я. Рейковский. – Режим доступу : <http://flogiston.ru/library/reic3>.
4. Калошин В. Ф. Влияние эмоций на эффективность навчального процесу / В. Ф. Калошин // Журнал "Практична психологія і соціологія". – 2007. – № 1. – 70 с.
5. Вилюнас В. К. Основные проблемы психологической теории эмоций / В. К. Вилюнас // Психология эмоций : тексты. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 3–26.
6. Clark N. Quinn Making It Matter to the Learner : e-Motional e-Learning / N. Clark // Learning solutions. – April 3, 2006. – P. 1–6.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Maklakov A. G. Obshchaya psikhologiya [General Psychology] : [uchebn.] / A. G. Maklakov. – SPb. : Piter, 2002. – 592 s.
2. McDougall W. Emotion and feeling distinguished [Elektronnyy resurs] / W. McDougall. – Режим доступу : <http://transyoga.ru/assets/files/books/psychology/emotion.pdf>.
3. Reykovskiy Ya. Emotsii i poznavatel'nye protsessy – izbiratel'noe vliyanie emotsiy [Emotions and cognitive Processes – the Selective Influence of Emotions] [Elektronnyy resurs] / Ya. Reykovskiy. – Rezhym dostupu : <http://flogiston.ru/library/reic3>.
4. Kaloshin V. F. Vplyv emotsiy na efektyvnist' navchal'nogo protsesu [The Impact of Emotions on the Efficiency of the Educational Process] / V. F. Kaloshyn // Zhurnal "Praktychna psykholohiya i sotsiologiya" [The Journal "Practical Psychology and Sociology"]. – 2007. – № 1. – 70 s.
5. Vilyunas V. K. Osnovnye problemy psikhologicheskoy teorii emotsiy [Main Issues of the Psychological Theory of Emotions] / V. K. Vilyunas // Psikhologiya emotsiy : teksty [Psychology of Emotions : Texts]. – M. : Izd-vo MGU, 1984. – S. 3–26.
6. Clark N. Quinn Making It Matter to the Learner : e-Motional e-Learning / N. Clark // Learning solutions. – April 3, 2006. – P. 1–6.

Матеріал надійшов до редакції 05.11. 2014 р.

Денисенко С. Н. Принцип эмоциональности как важная составляющая проектирования мультимедийных электронных образовательных ресурсов.

В статье рассматривается актуальная проблема – создание современных электронных образовательных ресурсов. Основное внимание уделяется такому аспекту, как представление учебного материала на экране монитора, с целью обеспечения эмоциональности обучения. Осуществляется обоснование значения и функций эмоций, их роли для дидактических деятельности. А также описываются правила и пути обеспечения реализации принципа эмоциональности при проектировании мультимедийных электронных образовательных ресурсов.

Ключевые слова: электронный образовательный ресурс, мультимедиа, проектирование, эмоции.

Denysenko S. N. The Principle of Emotion as an Important Part of Designing Multimedia Electronic Educational Resources.

While creating electronic educational resources it is important to provide the effective learning environment for students, their personal development and the implementation of the effective pedagogical influence on the study subjects. Perhaps the most important factor is the principle of emotion in designing of the user interface of electronic educational resources. This problem is revealed in this article. The author substantiates the role of emotions in learning and concludes that emotions affect the students' motivation, memory, thinking, attention. The compliance with the principle of emotion is an important factor in the designing of multimedia electronic educational resources. The principle of emotion consists in creating the conditions for the positive emotions emergence. This is achieved by adhering to the following rules: users' capture and encouragement; address to the users' emotions; expressions of respect to users; sensory perception; simplicity and clarity; use of animated characters; use of emotionally rich images; application of accents. In addition, the article provides examples of the specified principles applied in real educational resources. It is concluded that the emotional component will enhance the students' educational efficiency, abstract thought processes, learning motivation and self-governance and also will create the favorable psychological climate for the computer-mediated learning implementation.

Key words: electronic educational resources, multimedia, design, emotion.